

บทที่ 2

ตรวจเอกสาร

2.1 มะม่วงหาวมะนาวโห่

มะม่วงหาวมะนาวโห่ เป็นพืชสมุนไพรไทยที่มีประโยชน์และสรรพคุณที่หลากหลาย โดยที่มะม่วงหาวมะนาวโห่จัดเป็นผลไม้ประเภทรับประทานผลสุก มีรสชาติเปรี้ยวเฉพาะตัว แต่อร่อย ผลสุกสีแดงขนาดเล็ก คล้ายกับมะเขือเทศราชินีหรือองุ่นแดง ประโยชน์ของมะม่วงหาวมะนาวโห่ไม่ได้มีเพียงแค่การรับประทานผลสุกเท่านั้น แต่เราสามารถทำแทบทุกส่วนของลำต้นมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งสิ้น ในรูปแบบของสมุนไพรรักษาโรค ผลสุกสามารถนำมารับประทานเป็นผลไม้ สามารถนำไปประกอบอาหารได้หลายชนิด มีสรรพคุณมากมายตามตำรับยาไทยเช่น

- มีสารต่อต้านอนุมูลอิสระ ช่วยต้านมะเร็งและชะลอความแก่
- มีประโยชน์ช่วยให้ร่างกายสดชื่นและกระชุ่มกระชวย
- ผลของมะม่วงหาวมะนาวโห่มีธาตุเหล็กสูง ช่วยบำรุงเลือด
- ช่วยรักษาและบรรเทาอาการของโรคถุงลมโป่งพอง
- ช่วยรักษาและบรรเทาอาการของโรคตับ
- ช่วยบรรเทาอาการของโรคเกาต์และไทรอยด์
- ช่วยบรรเทาอาการมือเท้าชา
- ช่วยบรรเทาอาการของโรคอัมพฤกษ์ อัมพาต
- ผลของมะม่วงหาวมะนาวโห่มีประโยชน์ช่วยลดอาการไอ
- มีส่วนช่วยลดอาการภูมิแพ้
- ผลสุกมีวิตามินซีสูง ช่วยลดอาการเลือดออกตามไรฟัน
- ผลมีสรรพคุณช่วยขับปัสสาวะ
- สามารถช่วยฆ่าเชื้อและสมานแผล
- ช่วยลดอาการปวดเมื่อยตามร่างกายและข้อ

2.2 ไอศกรีม

ความหมายของไอศกรีม ไอศกรีม คือ ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากอิมัลชัน (emulsion) ของไขมันและโปรตีน พร้อมด้วยส่วนประกอบอื่นที่เหมาะสม หรือได้จากส่วนผสมของน้ำ น้ำตาล กับส่วนประกอบ

ของสารอื่นที่เหมาะสม ซึ่งผ่านการฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ด้วยความร้อน นำมาปั่นหรือกวนและทำให้เยือกแข็ง ซึ่งไอศกรีมจัดเป็นอาหารควบคุมเฉพาะ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 222) พ.ศ. 2544 เรื่อง ไอศกรีม จะต้องมี คุณภาพมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งวิธีการผลิต เครื่องมือ เครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร ภาชนะบรรจุ ตลอดจนฉลากต้องผ่านการตรวจสอบจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาว่ามีความถูกต้องเหมาะสม จึงจะสามารถผลิตหรือนำเข้าเพื่อออกจำหน่ายได้

ไอศกรีม ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขดังกล่าว ได้แบ่งไอศกรีมเป็น 5 ชนิด และได้กำหนดคุณภาพมาตรฐานของไอศกรีมแต่ละชนิดไว้ดังนี้

1. ไอศกรีมนม ได้แก่ ไอศกรีมที่ทำขึ้นโดยใช้นม หรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากนมโดยต้องมีไขมันเป็นส่วนผสมไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของน้ำหนัก และมีธาตุน้ำนมไม่รวมไขมันไม่รวมมันเนยไม่น้อยกว่าร้อยละ 7.5 ของน้ำหนัก

2. ไอศกรีมดัดแปลง ได้แก่ ไอศกรีมนมที่ทำขึ้นโดยใช้ไขมันชนิดอื่นแทนมันเนยทั้งหมดหรือบางส่วน หรือไอศกรีมที่ทำขึ้นโดยใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีไขมัน แต่ผลิตภัณฑ์นั้นมีไขมันที่มาจากนม และต้องมีไขมันทั้งหมดไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของน้ำหนัก

3. ไอศกรีมผสม ได้แก่ ไอศกรีมนม หรือไอศกรีมดัดแปลง ซึ่งมีผลไม้ เช่น ขนุน ทูเรียน ถั่วดำ เผือก เป็นต้น หรือวัตถุดิบที่เป็นอาหารเป็นส่วนผสมอยู่ด้วย โดยต้องมีมาตรฐานเช่นเดียวกับไอศกรีมนม หรือไอศกรีมดัดแปลง ทั้งนี้ไม่นับรวมน้ำหนักของผลไม้หรือวัตถุดิบที่เป็นอาหารอื่นผสมอยู่ด้วย

4. ไอศกรีมชนิดเหลว หรือแข็ง หรือผง ได้แก่ ไอศกรีมนม ไอศกรีมดัดแปลง หรือไอศกรีมผสม ที่เป็นชนิดเหลว หรือแข็ง หรือผง นั้นเอง ซึ่งต้องไม่มีกลิ่นหืน มีกลิ่นตามลักษณะเฉพาะของไอศกรีมชนิดนั้น มีลักษณะไม่เกาะเป็นก้อน ไม่มีวัตถุกันเสีย มีความชื้นไม่เกินร้อยละ 5 ของน้ำหนัก ไม่มีจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค และไม่มีสารพิษจากจุลินทรีย์ในปริมาณที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

5. ไอศกรีมหวานเย็น ได้แก่ ไอศกรีมที่ทำขึ้นโดยใช้น้ำ และน้ำตาล หรืออาจมีวัตถุดิบที่เป็นอาหารเป็นส่วนผสมอยู่ด้วย และอาจใส่วัตถุแต่งกลิ่น รส และสีด้วยก็ได้

ทั้งนี้ไอศกรีมทั้ง 5 ชนิด ต้องไม่มีกลิ่นหืน ไม่มีวัตถุกันเสีย ไม่มีเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค และไม่มีสารพิษจากเชื้อจุลินทรีย์ในปริมาณที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

2.2.1 การแสดงฉลากของไอศกรีม

การแสดงฉลาก ต้องเป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วย เรื่อง ฉลาก ซึ่งฉลากต้องมีข้อความภาษาไทยแต่จะมีภาษาต่างประเทศก็ได้ และจะต้องมีข้อความแสดงรายละเอียด ดังนี้

1. ชื่ออาหาร
2. เลขสารบบอาหาร ในกรอบเครื่องหมาย ออย.เซน
3. ชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิต สำหรับอาหารที่ผลิตในประเทศอาจแสดงชื่อและที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของผู้ผลิต และในกรณีที่เป็นอาหารนำเข้าให้แสดงชื่อและที่ตั้งของผู้นำเข้าและประเทศผู้ผลิต

4. ปริมาณสุทธิของอาหารเป็นระบบเมตริก
5. ส่วนประกอบที่สำคัญเป็นร้อยละของน้ำหนักโดยประมาณ
6. แสดงข้อความ “เชื้อสีธรรมชาติ” หรือ “เชื้อสีสังเคราะห์” ถ้ามีการใช้แล้วแต่กรณี
7. แสดงข้อความ “แต่งกลิ่นธรรมชาติ” “แต่งกลิ่นเลียนธรรมชาติ” “แต่งกลิ่นสังเคราะห์” “แต่งรสธรรมชาติ” หรือ “แต่งรสเลียนธรรมชาติ” ถ้ามีการใช้แล้วแต่กรณี
8. วันเดือนและปีที่ผลิต วันเดือนและปีที่หมดอายุการบริโภค หรือ วันเดือนและปีที่อาหารยังมีคุณภาพหรือมาตรฐานดี โดยให้แสดงไว้ที่ภาชนะบรรจุไอศกรีมในขนาดหนึ่งหน่วยบริโภคหรือที่หีบห่อของภาชนะที่บรรจุไอศกรีมนั้นก็ได้

9. คำแนะนำในการเก็บรักษา (ถ้ามี)

ตามประกาศแนบท้ายประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 364) พ.ศ. 2556 เรื่อง มาตรฐานอาหารด้านจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคได้กำหนดมาตรฐานจุลินทรีย์ในไอศกรีมไว้ดังนี้

9.1 ไอศกรีมนม ไอศกรีมตัดแปลง ไอศกรีมผสม

- 9.1.1. แซลโมเนลลา (*Salmonella* spp.) ไม่พบใน 25 กรัม (g)
- 9.1.2. สแตฟิโลค็อกคัส ออเรียส (*Staphylococcus aureus*) ไม่พบใน 0.1 กรัม (g)
- 9.1.3. แบซิลลัสซีเรียส (*Bacillus cereus*) ไม่เกิน 500 ใน 1 กรัม (cfu/g)
- 9.1.4. *Listeria monocytogenes* ไม่พบใน 25 กรัม (g)

9.2 ไอศกรีมนม ไอศกรีมตัดแปลงไอศกรีมผสม (ชนิดเหลวที่ผ่านกรรมวิธีฆ่าเชื้อด้วยความร้อนโดยวิธีพาสเจอร์ไรส์ และชนิดผงหรือแห้ง)

- 9.2.1. แซลโมเนลลา (*Salmonella* spp.) ไม่พบใน 25 กรัม (g)
- 9.2.2. สแตฟิโลค็อกคัส ออเรียส (*Staphylococcus aureus*) ไม่พบใน 0.1 กรัม (g)
- 9.2.3. แบซิลลัสซีเรียส (*Bacillus cereus*) ไม่เกิน 100 ใน 1 กรัม (cfu/g)
- 9.2.4. ลิสทีเรีย โมโนไซโตเจเนส (*Listeria monocytogenes*) ไม่พบใน 25 กรัม (g)

ในปี พ.ศ. 2558 อัจฉรา อยู่คงและคณะ จากสำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหารได้สำรวจคุณภาพทางจุลชีววิทยาของไอศกรีมในปี พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2533(10) จำนวน 168 ตัวอย่าง พบไม่ได้มาตรฐานทางจุลชีววิทยาตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข 28 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 16.67 และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 ถึง พ.ศ. 2556 จำนวน 375 ตัวอย่าง ไม่ได้มาตรฐานทางจุลชีววิทยาตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข 27 ตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 7.20 จะเห็นได้ว่าคุณภาพทางจุลชีววิทยาของไอศกรีมในปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 ถึง พ.ศ. 2556 ดีกว่าไอศกรีมที่ผลิตในปีงบประมาณ พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2533 อาจเพราะผู้ผลิตมีการใช้เครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัยในกระบวนการผลิตมากขึ้นและมีการปรับปรุงกระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 193) พ.ศ. 2543 เรื่อง วิธีการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ ในกระบวนการผลิตและการเก็บรักษาอาหาร(11) แต่อย่างไรก็ตามจากผลการสำรวจพบว่า ไอศกรีมหลายตัวอย่างยังมีคุณภาพไม่ได้มาตรฐานซึ่งน่าจะเกิดจากการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ที่ไม่สะอาด หรือใช้มือที่ไม่สะอาดหยิบจับเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต พูดุ่ย ไอหรือจาม ระหว่างปฏิบัติงาน อาจทำให้เกิดจากการปนเปื้อนข้าม (cross contamination) ภายหลังจากฆ่าเชื้อ เพราะจุลินทรีย์เหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่ทนต่อความร้อนหรือการใช้วัตถุบิเช่น นมผงและผลิตภัณฑ์ที่มีการ

ปนเปื้อนของ *B. cereus* ปริมาณมาก ความร้อนที่ใช้ในการฆ่าเชื้อของกระบวนการผลิตไอศกรีม โดยทั่วไปไม่สามารถฆ่าสปอร์ของเชื้อนี้ได้ ดังนั้นผู้ผลิตควรเลือกซื้อวัตถุดิบที่มีคุณภาพ ทำความสะอาดเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต สวมถุงมือที่สะอาดหรือล้างมือให้สะอาดอยู่เสมอก่อนหยิบจับเครื่องมือและอุปกรณ์เหล่านั้น และห้ามพูดคุย ไอหรือจามในระหว่างการผลิต

จากมาตรฐานอาหารด้านจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคมมาตรฐานไอศกรีมนม ไอศกรีมดัดแปลง ไอศกรีมผสม (ชนิดเหลวที่ผ่านกรรมวิธีฆ่าเชื้อด้วยความร้อนโดยวิธีพาสเจอร์ไรส์และชนิดผงหรือแห้ง) แนบท้ายประกาศกระทรวงสาธารณสุขเรื่อง มาตรฐานอาหารด้านจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค พ.ศ. 2552 การตรวจ แซลโมเนลลา (*Salmonella* spp.) ไม่พบใน 25 กรัม เชื้อสแตฟิโลค็อกคัส ออเรียส (*Staphylococcus aureus*) ไม่พบใน 0.1 กรัม เชื้อแบซิลลัสซีเรียส (*Bacillus cereus*) ไม่เกิน 100 ใน 1 กรัม เชื้อลิสทีเรียโมโนไซโทจีเนส (*Listeria monocytogenes*) ไม่พบใน 25 กรัม

ในงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตไอศกรีมมะม่วงหาวมะนาวโห่และเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานอาหารด้านจุลินทรีย์จาก ออย. และได้คุณประโยชน์ที่ได้รับการตรวจคุณภาพ ด้านสารต้านอนุมูลอิสระ อีกทั้งงานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการการจัดตั้งศูนย์วิจัยเพื่อความเป็นเลิศด้านอาหารและเครื่องดื่ม ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ซึ่งจะได้เป็นสถาบันหลักในการตรวจสอบอาหารและเครื่องดื่ม ให้ความรู้แก่ประชาชน และสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภคต่อไป